

LATVIJAS REPUBLIKAS IZGLĪTĪBAS UN ZINĀTNES MINISTRIJA
IZGLĪTĪBAS SATURA UN EKSAMINĀCIJAS CENTRS

APSTIPRINĀTS
Izglītības un zinātnes ministrijas
vadības sēdē 1998. gada 30. aprīlī

VALSTS PAMATIZGLĪTĪBAS STANDARTS

VALSTS PAMATIZGLĪTĪBAS STANDARTS

Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija
IZGLĪTĪBAS SATURA UN EKSA MINĀCIJAS CENTRS, 1998

SATURS

Izglītība mainīgajā pasaulē	3
Ievads	4
Pamatizglītības mērķi un galvenie uzdevumi	7
Pamatizglītības vispārīgie didaktiskie principi	8
Pamatizglītības saturs	10
Skolēnu sasniegumi 3., 6. un 9. klases beigās	16
Skolēnu iegūtās izglītības vērtēšanas pamatprincipi un kārtība	28

Valsts pamatizglītības standarta izstrādi un izdošanu no valsts budžeta līdzekļiem ir finansējusi
Izglītības un zinātnes ministrija

Atbildīgā par izdevumu *Anna Rāta*

Redaktore *Ieva Zarāne*

Maketētājs *Vilnis Laizāns*

Izdevējs

LIELVĀRDS

Gaismas iela 1, Lielvārde, LV-5070

Tālrunis: 50 53824, fakss 50 54310

E-pasts – lielvards@lielvards.lv

Internets – <http://www.lielvards.lv>

IZGLĪTĪBA MAINĪGAJĀ PASAULĒ

Mēs dzīvojam strauju pārmaiņu laikā. Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošana, demokrātiskas brīvā tirgus ekonomikas sabiedrības veidošana, orientācija uz Eiropas Savienību, aizsāktais Latvijas sabiedrības integrācijas process liek mainīt akcentus jaunās paaudzes izglītībā. Pašreiz skolā mācās bērni, kas dzīvos un veidos 21. gadsimta sabiedrību. Pasaules ekonomiskā, kultūras, tehnoloģiskā vienotība un daudzveidība, pāreja uz informācijas sabiedrību ir modernās pasaules raksturīgākās iezīmes. Ir svarīgi, lai Latvijas jaunā paaudze veiksmīgi sagatavotos dzīvei sarežģītajā, mainīgajā šodienas un rītdienas pasaulē. Nenoliedzami, ka nozīmīgākie priekšnoteikumi tam būs tieši skolēnu iegūtās izglītības kvalitāte un gatavība turpināt izglītību visas dzīves laikā.

Vispārējās izglītības likuma projekta 16. pantā ir noteikts: "Izglītības standarts, atbilstoši izglītības pakāpei un virzienam, nosaka: 1) izglītības programmu mērķus un galvenos uzdevumus, 2) obligāto saturu, 3) skolēnu iegūtās izglītības vērtēšanas pamatprincipus un kārtību."

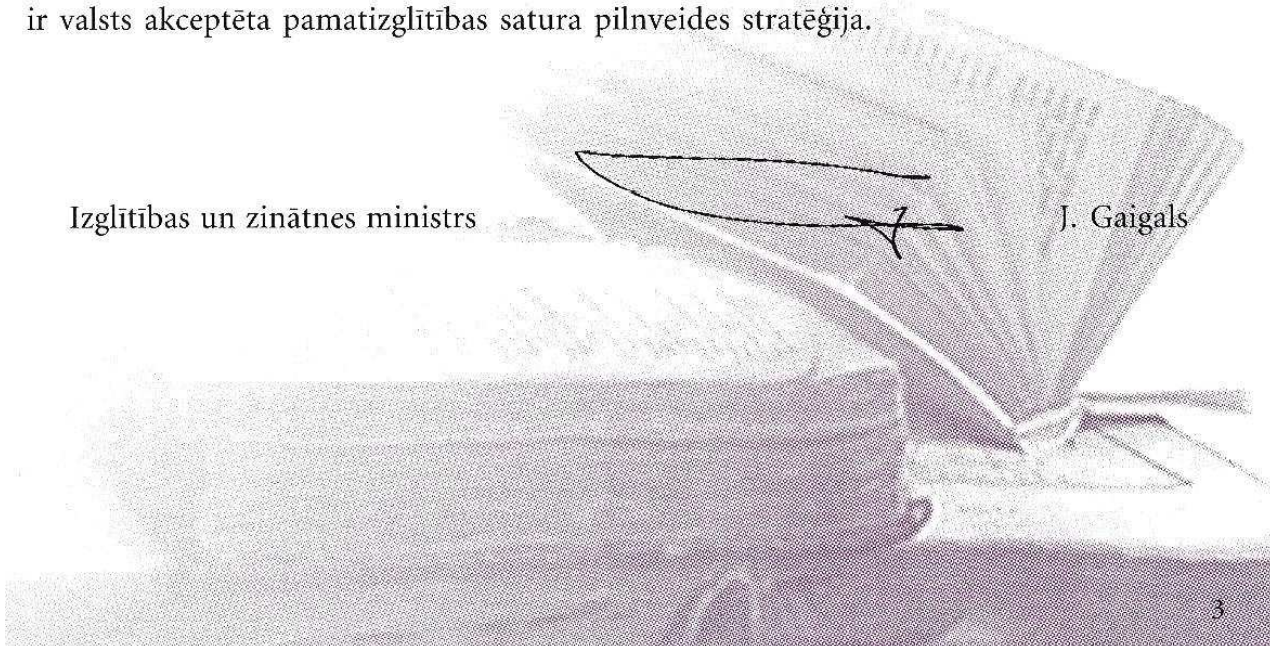
Valsts pamatizglītības standarts ir valsts politika pamatizglītības satura reformai līdz 2005. gadam. Turpmākajos gados valstī realizējamās pamatizglītības satura reformas būtība, ko atspoguļo Valsts pamatizglītības standarts, ir

- pāreja no liela daudzuma informācijas apguves uz prasmēm darboties ar informāciju;
- praktiskā orientācija – praktiskai dzīvei noderīgu atziņu un prasmju akcentēšana;
- mūsdienīgu tēmu ietveršana izglītības saturā;
- satura integrācija un saskaņošana starp mācību priekšmetiem, lai novērstu satura pārblīvētību, dublēšanos un iekšējo pretrunīgumu.

Lai gan kopš 1992. gada Latvijas izglītības sistēmā ir ieviesti mācību priekšmetu standarti, Valsts pamatizglītības standarts, kas aptver veselu izglītības pakāpi, ir pirmais šāda rakstura dokuments Latvijā. Tas tapa vairāk nekā 2 gadus. Pamatā tam ir 3 neatkarīgi izstrādāti projekti, un tas ir apspriests un pilnveidots dažādās auditorijās, tāpēc var apgalvot, ka Valsts pamatizglītības standarts ir ievērojamas Latvijas sabiedrības daļas uzskats par labu, mūsdienīgu pamatizglītību. Vienlaicīgi Valsts pamatizglītības standarts ir valsts akceptēta pamatizglītības satura pilnveides stratēģija.

Izglītības un zinātnes ministrs

J. Gaigals

IEVADS

Pamatizglītība ir izglītības pakāpe, kurā notiek

- harmoniskas personības veidošanās un attīstība,
- sagatavošanās tālākai vidējai vispārējai un (vai) profesionālajai izglītībai un motivācijas un prasmju veidošanās mūžizglītībai,
- sabiedriskajai un individuālajai dzīvei nepieciešamo zināšanu, prasmju pamatu apguve un attieksmju veidošanās.

Harmoniska personība ir cilvēks, kas savā attīstībā un darbībā saskaņo gan individuālās dzīves, gan sabiedriskās dzīves vajadzības, gūst gandarījumu un piepildījumu katrā no tām, apzinās savas dzīves jēgu un, nezaudējot vērtību orientierus, spēj nepārtraukti mainīties līdz ar apkārtējās pasaules pārmaiņām, kā arī pats pārveidot šo pasauli, saskaņojot savas un citu vēlmes, vajadzības un iespējas. Personības harmoniska attīstība nozīmē cilvēka garīgās un fiziskās, intelektuālās (prāta), emocionālās (jūtu) un voluntārās (gribas) attīstības līdzsvaru.

Individuālā dzīve ir cilvēka iekšējā domu, uzskatu pasaule, savas eksistences jēgas apzināšanās. Katrs cilvēks ir vērtība, kura pastāvēšanai nav nepieciešams sociāls vai kāds cits attaisnojums. Cilvēks ir primārs attiecībā pret sabiedrību. Izglītībai ir jānostiprina šis priekšstats, kas ir Cilvēktiesību konvencijas un mūsdienu demokrātisko sabiedrību pastāvēšanas pamatā.

Sabiedriskā dzīve ir visu to attiecību kopums, ko cilvēki veido paši un kuru rezultātā top institūcijas un sabiedriskās sistēmas, kas atgriezeniski ietekmē katru sabiedrības locekli. Atbilstoši darbības veidiem un vajadzībām sabiedrisko dzīvi iedala politiskajā, ekonomiskajā un kultūras dzīvē.

Pamatizglītības vispārīgie principi

Vienotība. Latvijas valstī izglītība, tai skaitā pamatizglītība, veido vienotu izglītības telpu. Skolu patstāvība tiek saskaņota ar vienotu *Valsts pamatizglītības standartu*, kas nosaka vienotus pamatizglītības mērķus un galvenos uzdevumus, vienotu obligāto saturu un pamatvērtības. Valstī tiek īstenota pakāpeniska pāreja uz vienu mācībvalodu – latviešu valodu.

Obligātums. Pamatizglītība ir tā izglītības pakāpe, kuras ieguve mūsu valstī ir obligāta un vienlaicīgi garantēta visiem.

Vispārīgums. Pamatizglītības saturs ietver cilvēces nozīmīgāko pieredzi un kultūras vērtības un ir nepieciešams visiem neatkarīgi no to tālākās profesionālās specializācijas un interesēm.

Vienlīdzīgums. Visiem skolēniem, arī bērniem ar īpašām vajadzībām, ir garantēta iespēja iegūt vienādu pamatizglītību, neatkarīgi no viņu etniskās, sociālās, reliģiskās piederības.

Veselums. Visi pamatizglītības mērķi un galvenie uzdevumi ir savstarpēji saistīti un sasniedzami tikai kopējās visu izglītotāju aktivitātēs.

Pietiekamība. Pamatizglītības ieguve veido nepieciešamo pamatu cilvēka pilnvērtīgai dzīvei un tālākai izglītībai.

Valsts pamatizglītības standarts ietver vispārējās izglītības vienas pakāpes – pamatizglītības – mērķus un galvenos uzdevumus, obligāto saturu, vērtēšanas pamatprincipus un kārtību. Skolām ir tiesības izstrādāt savas izglītības programmas, atbilstoši vietējiem apstākļiem un vajadzībām, izvēlēties dažādus ceļus un metodes izglītības satura realizācijai, bet tām ir jānodrošina iespēja katram skolēnam apgūt *Valsts pamatizglītības standartā* noteikto.

Valsts pamatizglītības standarta galvenais uzdevums ir sniegt būtiskākos orientierus pamatizglītības programmu izstrādātājiem un īstenotājiem izglītības satura izvēlē.

Šis dokuments nepieciešams

- visiem, kas strādā skolā, lai noteiktu galvenos virzienus izglītības procesa organizēšanai;
- tālākās izglītības organizētājiem un īstenotājiem, lai tiktu nodrošināta saikne un pēctecība starp izglītības posmiem un pakāpēm;
- topošo un strādājošo pedagogu izglītotājiem, lai organizētu atbilstošu pedagogu sagatavošanu un kvalifikācijas celšanu;
- skolēnu vecākiem, lai viņi saņemtu skaidru un precīzu informāciju par to, kas bērniem jāzina un jāprot un ko viņi faktiski sasniedz;
- valsts varas pārstāvjiem un plašai sabiedrībai, lai viņi varētu spriest par jaunās paaudzes izglītības kvalitāti, vērtēt un kontrolēt to, kā arī ierosināt nepieciešamās izmaiņas;
- mācību literatūras un citu mācību līdzekļu autoriem, izdevējiem un ražotājiem, lai viņiem būtu skaidri orientieri mūsdienīga mācību procesa nodrošinājuma izveidei;
- pārbaudes darbu izstrādātājiem, lai viņi varētu izstrādāt interesantus, vēlamajiem rezultātiem atbilstošus skolēnu sasniegumu pārbaudes darbus.

Pamatizglītības satura apraksta struktūra

Valsts pamatizglītības standartā aprakstīts **pamatizglītības obligātais saturs**. Plānojot mācību saturu atsevišķos mācību priekšmetos atšķirīgās izglītības programmās, ir jānodrošina obligātā izglītības satura ietveršana un tā apguves iespējas mācību procesā.

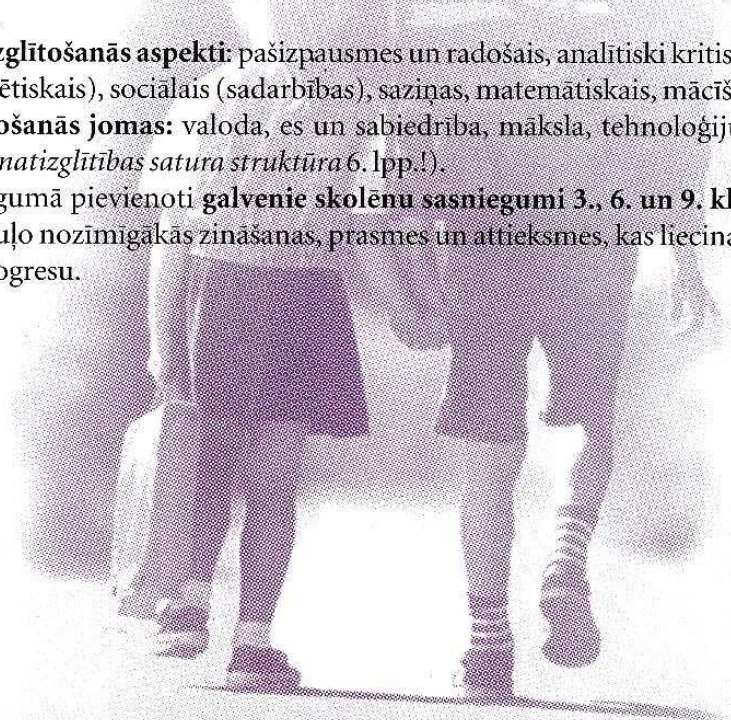
Dokumentā pamatizglītības satura aprakstam izmantoti **2 galvenie elementi**:

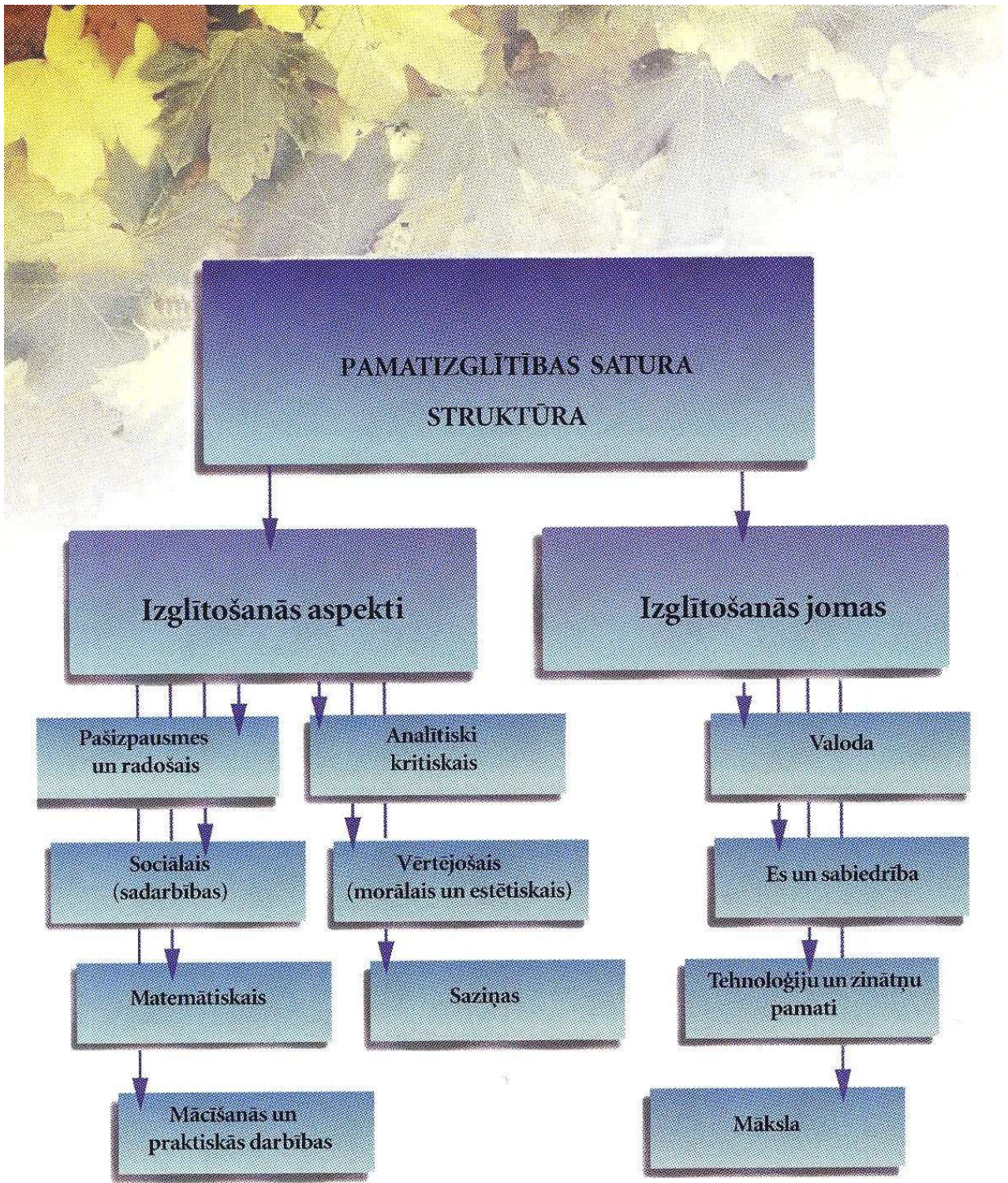
- **izglītošanās aspekti;**
- **izglītošanās jomas.**

Šie pamatizglītības satura elementi atklāj, kādas zināšanas, prasmes un attieksmes skolēnam jātiecas apgūt. Izglītošanās aspekti atspoguļo vispārīgās prasmes un personības spējas jeb izglītības instrumentālo pusi, izglītošanās jomas – galvenos virzienus jeb izglītības informatīvo pusi. Pamatizglītības galvenie uzdevumi apvieno šos elementus. Obligātā satura aprakstā izglītošanās aspekti un izglītošanās jomas izcelti, lai uzsvērtu nepieciešamību īpašu vērību veltīt skolēnu vispārīgo prasmju un spēju izkopšanai. Mācību procesā abas šīs pamatizglītības satura puses – instrumentālā un informatīvā – ir nesaraujamā saistībā un veido vienotu veselumu.

Pamatizglītības saturu veido **7 izglītošanās aspekti**: pašizpaušmes un radošais, analītiski kritiskais, vērtējošās darbības (morālais un estētiskais), sociālais (sadarbības), saziņas, matemātiskais, mācīšanās un praktiskās darbības un **4 izglītošanās jomas**: valoda, es un sabiedrība, māksla, tehnoloģiju un zinātņu pamati (skatīt 1. tabulu *Pamatizglītības satura struktūra* 6. lpp.!).

Izglītības satura apraksta noslēgumā pievienoti **galvenie skolēnu sasniegumi 3., 6. un 9. klases beigās**. Skolēnu sasniegumi atspoguļo nozīmīgākās zināšanas, prasmes un attieksmes, kas liecina par skolēna pakāpenisku izglītības progresu.

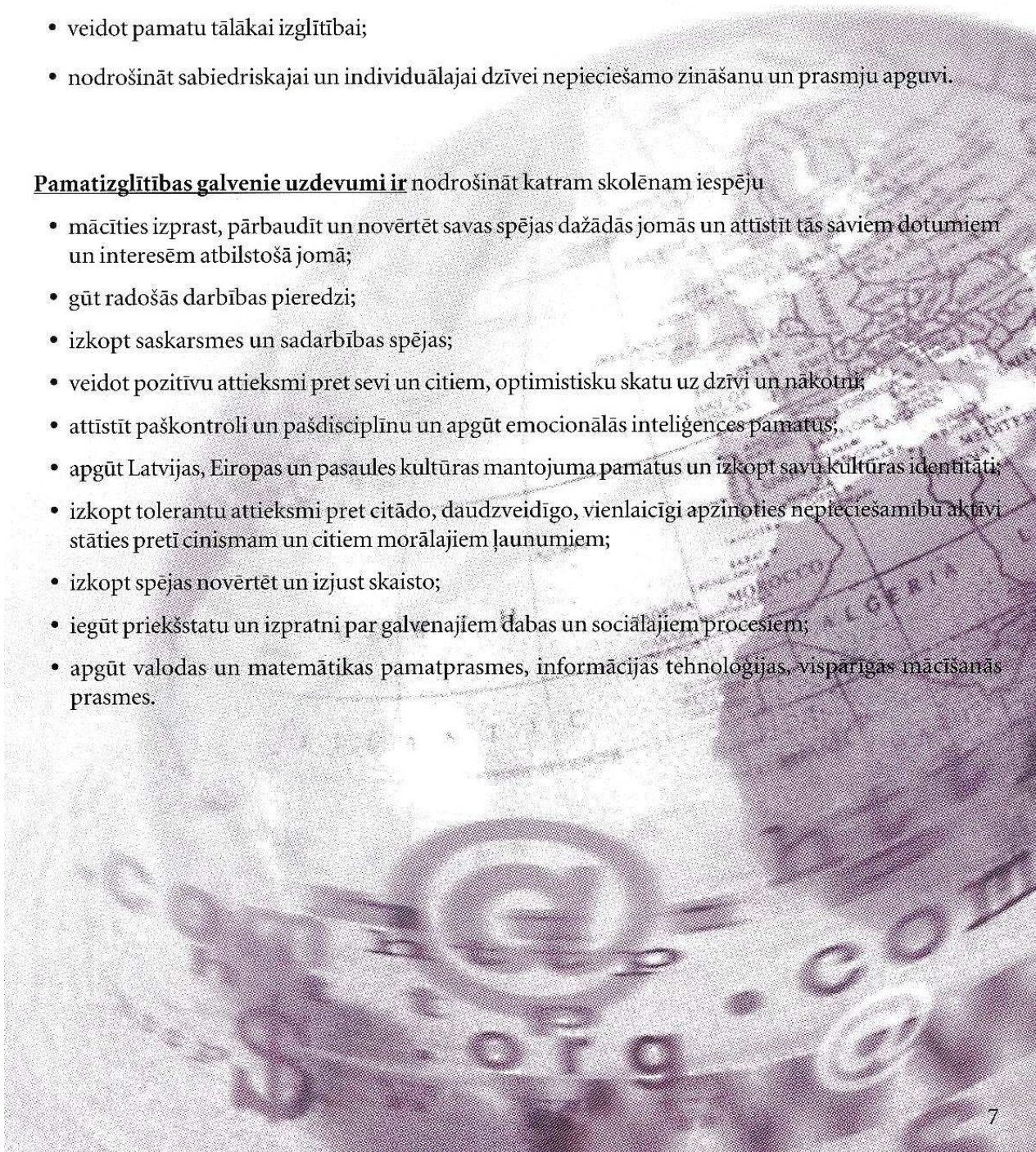
PAMATIZGLĪTĪBAS MĒRĶI UN GALVENIE UZDEVUMI

Pamatizglītības mērķi ir

- veicināt katra skolēna harmoniskas personības veidošanos un attīstību;
- sekmēt skolēna atbildīgu attieksmi pret sevi, ģimeni, līdzcilvēkiem, savu tautu, Tēvzemi, cilvēci un augstākajām morālajām vērtībām;
- veidot pamatu tālākai izglītībai;
- nodrošināt sabiedriskajai un individuālajai dzīvei nepieciešamo zināšanu un prasmju apguvi.

Pamatizglītības galvenie uzdevumi ir nodrošināt katram skolēnam iespēju

- mācīties izprast, pārbaudīt un novērtēt savas spējas dažādās jomās un attīstīt tās saviem dotumiem un interesēm atbilstošā jomā;
- gūt radošās darbības pieredzi;
- izkopt saskarsmes un sadarbības spējas;
- veidot pozitīvu attieksmi pret sevi un citiem, optimistisku skatu uz dzīvi un nākotni;
- attīstīt paškontroli un pašdisciplīnu un apgūt emocionālās inteliģences pamatus;
- apgūt Latvijas, Eiropas un pasaules kultūras mantojuma pamatus un izkopt savu kultūras identitāti;
- izkopt tolerantu attieksmi pret citādo, daudzveidīgo, vienlaicīgi apzinoties nepieciešamību aktīvi stāties pretī cinīšamam un citiem morālajiem ļaunumiem;
- izkopt spējas novērtēt un izjust skaisto;
- iegūt priekšstatu un izpratni par galvenajiem dabas un sociālajiem procesiem;
- apgūt valodas un matemātikas pamatprasmes, informācijas tehnoloģijas, vispārīgas mācīšanās prasmes.

PAMATIZGLĪTĪBAS VISPĀRĪGIE DIDAKTISKIE PRINCIPI

Veiksmīgam mācību procesam ir nozīmīga skolas vide un labvēlīga gaisotne stundās (mācību vide)

Liela audzinoša vērtība ir skolas videi, psiholoģiskajai un morālajai gaisotnei, kas nosaka savstarpējo attiecību kultūru skolas ikdienā un, lai arī netieši, tomēr ļoti būtiski ietekmē skolēna mācīšanās motivāciju un darba kvalitāti. Koleģialitāte, sadarbība, cieņa, savstarpēja uzticība un labvēlība starp skolas vadību, skolotājiem, skolēniem un viņu vecākiem; mācību vide, kas skolēniem ļauj sajūst un noticēt tam, ka viņi paši var izdarīt daudz; labvēlīga un optimistiska gaisotne stundās, kas rada drošības un aizsargātības sajūtu un sniedz iespējas katram bez bažām mēģināt, kļūdoties, mācīties no savām un citu kļūdām – tie visi ir nozīmīgi priekšnosacījumi veiksmīgam mācībām, skolēnu saskarsmes kultūras un vērtībuzskatu attīstībai.

Mācīšanās nozīmē ne tikai zināšanu un prasmju apguvi, bet arī vērtībizglītību (mācību darba un audzināšanas vienotība)

Mācību saturs un mācību process nevar būt neitrāls. To veido skolotāji, mācību līdzekļu autori, un katram no viņiem ir sava nostāja, uzskati, vērtīborientācija. Tas ir neizbēgami. Galvenais, lai skola un skolotājs to apzinās un iemāca skolēnam mācīties. Šajā gadījumā tas nozīmē – iemācīt skolēnam kritiski izvērtēt sniegto informāciju un veidot pašam savus patstāvīgus spriedumus.

Katrs skolēns nāk uz skolu ar savu iepriekšējo pieredzi (sociāli etnisko un reliģisko piederību, ģimenes tradīcijām, dzimuma atšķirībām u.tml.). Skolotājam jāņem vērā šīs atšķirības, jo tikai ar šādu attieksmi iespējama humāna vērtībizglītība un efektīva mācīšanās notiek tad, ja tā saistīta ar skolēna ikdienu, viņa iepriekšējo pieredzi.

Cilvēki apgūst un veido vērtībuzskatus savstarpējā tiešā un netiešā saziņā un saskarsmē ar cilvēkiem. Tāpēc savs ieguldījums vērtībizglītībā jādod gan mācību priekšmetu skolotājiem, gan klašu audzinātājiem un citiem, kas strādā skolā.

Skolai jārespektē vecāku konstitucionālās tiesības uz savu bērnu audzināšanu (piemēram, reliģiskās piederības izvēli), tāpēc vērtībuzskatu veidošanās procesā sevišķi nozīmīga ir skolas un vecāku sadarbība.

Mācīšanās ir individuāli atšķirīgs process (individuālā pieeja)

Katrs skolēns ir unikāla būtne ar atšķirīgām interesēm, spējām, temperamentu un veselību un tikai sev raksturīgu mācīšanās stilu. Bērni ir atšķirīgi, un viņiem ir dažādas vajadzības un izglītošanās motivācija. Skolēns būs labāk motivēts mācīties, ja skolotājs stundās ievēros viņa personības īpatnības, attīstības līmeni un uztveres spējas. Tas sagādā papildus grūtības skolotājam, tomēr tas ir būtisks efektīvas mācīšanās nosacījums. Skolotājam iejūtīgi un uzmanīgi jāpēta un jāseko līdzi katra bērna attīstības dinamikai, jāizvēlas atbilstošas mācību metodes, jāparedz katram skolēnam nepieciešamais laiks, jāsniedz vajadzīgais atbalsts, lai palīdzētu ikvienam skolēnam sasniegt izglītības mērķus.

Skolēni mācās labāk un ar lielāku interesi, ja patstāvīgi meklē saikni starp nezināmo un jau zināmo, uzdod jautājumus un patstāvīgi rod atbildes uz tiem (problēmpieeja)

Mācoties mēs pūlamies izprast ikdienas norises, eksperimentējam, pētām un tiecamies saistīt jauno informāciju ar jau zināmo. Izglītošanās procesā skolēniem jārada patstāvīgās izzināšanas un pašatklāsmes iespēja, jāļauj pašiem meklēt un ieraudzīt saikni un sakarības starp notikumiem, lietām, parādībām. Skolotāja uzdevums ir palīdzēt skolēniem izvirzīt jautājumus un iemācīt rast atbildes uz tiem visdažādākajos veidos. Ir jāpalīdz skolēniem šaskatīt un izprast saikni starp jauno informāciju un viņa ikdienas dzīvi, ģimeni, draugiem, sabiedrību. Tas prasa ievērojami mainīt mācību darba organizāciju, pārskatīt katra skolotāja un visas skolas prioritātes mācību procesā, atvēlēt vairāk laika un citus resursus skolēnu patstāvīgajam pētnieciskajam darbam.

Q

Skolotāji izvirza augstas prasības atbilstoši katra skolēna spējām (attīstība, izaugsme)

Skolēni vislabāk mācās tad, ja viņiem ir jārīsinā uzdevums, kas prasa piepūli un sniedz iespēju apgūt jaunas zināšanas un prasmes. Uzdevumiem jāsaturs izaicinājums, tādējādi paverot iespēju izaugsmei.

Skolēni mācās labāk, ja mācību procesa pamatā ir skolēna praktiskās dzīves pieredze (mācīšanās, kas balstīta uz praksi)

Skolēni, īpaši jaunākajās klasēs, mācās labāk, ja zināšanu un prasmju apguves pamatā ir viņiem pazīstamais, nozīmīgais un ar ikdienas dzīvi saistītais. Tas izriet no bērna domāšanai un pasaules uztverei raksturīgā pragmatisma – bērna uzmanību saista un interesi izraisa tikai tas, kas ir praktiskai dzīvei derīgs, kas ļauj viņam sevi norobežot no nepatīkamā, bīstamā. Bērna pasaule ir egocentriska tajā nozīmē, ka viņš ir gatavs piepūlēties un aktīvi darboties, lai izzinātu tikai viņa dzīvei noderīgo. Savukārt tieši aktivitāte un patstāvīga izziņa, nevis pasīva cita sistematizēto un pasniegto atziņu apgušana ir ceļš uz patiesām zināšanām, zinātkāres, izziņas prieka un prasmju attīstību.

No zinātniskā viedokļa praktiskais ir nejaus, fragmentārs, juceklīgs un tāpēc sarežģīts, bet bērnam ir saprotamāka tieši viņa praktiskās dzīves daudzveidība. Piemēram, no bioloģijas zinātnes viedokļa dzīvās dabas sistematizācija sākas ar vienkāršākajiem organismiem viensūņiem, savukārt bērna ikdienas pasaulē viņa iepazīšanās ar dzīvo dabu un sākotnējās izpratnes veidošanās sākas ar augiem un dzīvniekiem, kas ir sastopami un kurus viņš var tieši novērot savā tuvākajā apkārtnē. Skolotāja uzdevums ir izvēlēties tās skolēna ikdienas dzīves epizodes un apkārtējās pasaules norises, kas ir interesantas skolēnam un vienlaicīgi ļauj nojaust dziļākas likumsakarības arī tad, ja tās tieši netiek definētas.

Veicināma uz skolēnu praktisko ikdienas dzīves pieredzi balstīta integrētā mācīšanās (integrētā pieeja)

Tikai zinātnē tiek nodalītas nošķirtas, relatīvi noslēgtas disciplīnas. Praktiskajā ikdienas dzīvē nepastāv atsevišķi botānika, zooloģija, aritmētika, valoda, vēsture, bet gan reālās dzīves un notikumu nediferencēts veselums. Sākotnējā iepazīšanās ar apkārtējās pasaules norisēm un likumsakarībām vislabāk notiek, vērojot ikdienā notiekošo un intuitīvi nojausot zinātniskās pasaules ainas likumsakarības.

Vide, kurā skolēnam būs jādzīvo un jādarbojas, dažādās zināšanu jomas un dažādie realitātes komponenti pastāv nevis nošķirti, atsevišķi, bet gan veido sarežģītu veselumu. Tāpēc tieši integrētā pieeja vislabāk veicina dzīvei nepieciešamo zināšanu, prasmju un vērtībattieksmju apguvi. Mācību satura integrāciju var īstenot integrētu kursu, caurviju tēmu, projektu darba, mācību priekšmetu skolotāju savstarpējās sadarbības u.c. formās.

Skolēnu sasniegumu vērtēšanā jāizmanto dažādas metodes, arī skolēna pašnovērtējumu. Skolēniem un viņu vecākiem jābūt skaidram priekšstatam par paveikto un iespējām paaugstināt savu sasniegumu līmeni (vērtēšanas nepārtrauktība un daudzveidība)

Vērtēšana ir neatņemama izglītošanās procesa sastāvdaļa. Tai jābūt nepārtrauktai. Skolotāja vērtējuma, kā arī skolēnu paveiktā savstarpējā vērtējuma un pašnovērtējuma uzdevums ir veicināt skolēna sasniegumu uzlabošanu. Skolotāja un klases biedru atzinība, labs vērtējums kontrol darbā u.c. attīsta skolēna pašcieņu. Ir svarīgi, lai tad, ja skolēna sasniegumi ir vāji, viņš nezaudētu pašvērtības apziņu. Zems novērtējums nedrīkst būt izteikts un uztverts kā sods, bet gan kā atziņa, ka vēl nav sasniegts vēlams, vienlaicīgi palīdzot apzināties iespēju un veidu, kā skolēns savus sasniegumus var uzlabot.

Viena no vērtēšanas formām ir valsts pārbaudes darbi. To galvenais uzdevums ir skolēnu sasniegumu salīdzināšana.

Standarta prasībām atbilstoši skolēnu sasniegumi ir vērtējami ar 8 ballēm. Tomēr jebkurš vērtējums, kas atbilst skolēna objektīvajām spējām attiecīgajā mācību priekšmetā, ir uzskatāms par pietiekamu.

PAMATIZGLĪTĪBAS SATURS

IZGLĪTOŠANĀS ASPEKTI

Izglītošanās aspekti atspoguļo nepieciešamo skolēna personības vispārīgo spēju un vispārīgo prasmju attīstīšanas pieredzi. Tie kopumā atsedz izglītības satura instrumentālo pusi. Katrs no izglītības aspektiem atbild uz jautājumu KĀ? (*rikoties, darīt, domāt, attiekties*). Akcentējot izglītošanās instrumentālo pusi, tiek izvirzīts uzdevums izglītības procesu organizēt tā, lai skolēns gūtu ne tikai zināšanas kādā konkrētā jomā, bet lai vienlaicīgi iegūtu arī universālus darbības instrumentus – vispārējas prasmes, kas ļautu viņam veiksmīgi darboties gan pazīstamās, gan, un tas ir īpaši nozīmīgi, arī nezināmās, neskaidrās dzīves situācijās.

Pamatizglītības saturu caurauž:

- pašizpaušmes un radošais aspekts,
- analītiski kritiskais aspekts,
- vērtējošais (morālais un estētiskais) aspekts,
- sociālais (sadarbības) aspekts,
- saziņas aspekts,
- matemātiskais aspekts,
- mācīšanās un praktiskās darbības aspekts.

Pašizpaušmes un radošais aspekts

Skolēns gūst radošās darbības un daudzveidīgas pašizpaušmes pieredzi. Radošās spējas attīstās, meklējot un atrodot risinājumus praktiskām problēmām, atklājot kopsakarības, pētot pasauli, sevi un citus cilvēkus. Tās ir cieši saistītas ar atjautību, iztēli, fantāziju. Emocionālā pašizpaušme, ideju ģenerēšana, mākslinieciskā jaunrade, fiziskā pašizpaušme dejā un sportā – tie ir nozīmīgākie skolēna radošās un pašizpaušmes pieredzes ieguves veidi izglītošanās procesā.

Analītiski kritiskais aspekts

Skolēns gūst intelektuālās darbības pieredzi un mācās domāt loģiski pareizi (secīgi, nepretrunīgi, pamatoti u.c.), kritiski, patstāvīgi, produktīvi. Pakāpeniski skolēns mācās saskatīt tagadnes saikni ar pagātņi un nākotni, mācās formulēt un pamatot savu nostāju diskusijās, būt neatlaidīgs, ja radušās neskaidrības un risināmas sarežģītas problēmas.

Vērtējošais (morālais un estētiskais) aspekts

Skolēns gūst vērtējošās darbības pieredzi – mācās saskatīt, izjust un vairo skaisto sev apkārt, veikt izvēli, vērtējot notiekošo ar morāles kritēriju palīdzību un veidojot savu vērtību sistēmu. Vērtības, kas saistītas ar personības individuālo attīstību, ir savas individualitātes un spēju apzināšanās un adekvāts pašnovērtējums, mērķtiecība, noteiktība, apņēmība, neatlaidība, pacietība, atbildība par savu rīcību. Vērtības, kas saistītas ar personības mijiedarbību ar citiem, ir savstarpēja cieņa un vienlīdzība, godīgums, lojalitāte (uzticamība), savaldība, iejūtība un iecietība (tolerance), izpalīdzība, taisnīgums (objektivitāte). Vērtības, kas saistītas ar pilsoņa un sabiedrības locekļa lomām, kā arī attiecībām starp tautām un nācijām, ir cieņa pret dzīvību, brīvību, taisnību; savstarpējā izpalīdzība; demokrātijas pamatvērtības un nacionālā pašcieņa; rūpes par savas tautas kultūras mantojuma saglabāšanu un vairošanu; atvērtība un tolerance pret citām tautām un kultūrām.

Sociālais (sadarbības) aspekts

Skolēns gūst sociālo pieredzi un attīsta prasmi dzīvot sabiedrībā, cienot sevi un citus. Pakāpeniski viņš mācās sadarboties un strādāt komandā, saskaņot dažādus viedokļus un vienoties par kopējo, diskutēt un vadīt diskusiju, veidot un uzturēt kontaktus, atrast vietu kolektīvā un aizstāvēt savas pozīcijas, novērst konfliktsituācijas un atrisināt radušās nesaskaņas; mācās pieņemt lēmumus, izšķirties par problēmas risinājuma veidu un uzņemties atbildību par tā īstenošanu; mācās būt izturīgs un tikt galā ar grūtībām.

Sadarbības prasmes jābalsta izpratnē par cilvēku dzimuma, sociālajām, etniskajām, reliģiskajām, dzīvesveida atšķirībām un tiesībām uz vienlīdzīgu attieksmi. Ar zināšanām, atklātām diskusijām un aktīvu iesaistīšanos jāizskauž svešā nīšanas prakse, aizspriedumi un jebkāda veida diskriminācija, vienlaicīgi apgūstot demokrātiskā sabiedrībā pieņemamas pilsoniskās aktivitātes un sociālā protesta formas.

Saziņas aspekts

Skolēns gūst praktisku pieredzi valodas lietošanā un mācās to izmantot daudzveidīgās dzīves situācijās atbilstoši saziņas partneriem, mērķim un situācijai. Skolēns pakāpeniski mācās sazināties (sarunāties un saprasties ar citiem, uzklaust citus, rakstīt un lasīt) vairākās valodās, mācās uzstāties publikas priekšā, aizstāvēt un argumentēt savu viedokli.

Matemātiskais aspekts

Skolēns gūst matemātiskās domāšanas (domāšana skaitļos, simbolos, modeļos) pieredzi un mācās savā praktiskajā dzīvē izmantot matemātiskās izpratnes pamatprincipus. Nozīmīgākās prasmes ir aprēķinu un mērījumu veikšana; informācijas ieguve no grafikiem, tabulām, kartēm; matemātisko simbolu izpratne un lietošana; modelēšana un spēja izvēlēties, novērtēt un lietot matemātiskās idejas savā praktiskajā darbībā.

Mācīšanās un praktiskās darbības aspekts

Skolēns gūst daudzveidīgu izglītošanās darba pieredzi – viņš mācās izpildot, atklājot, risinot problēmas. Skolēns pakāpeniski izkopj prasmes patstāvīgi plānot, organizēt, īstenot mācīšanos un uzņemties atbildību par savu izglītību. Ja nepieciešams, skolēns prot atrast palīdzību un konsultēties, kā arī dot padomu un palīdzēt citiem. Nozīmīgi apgūt dažādas informācijas tehnoloģijas, tajā skaitā prasmi lietot datoru.

Jebkura mācību un praktiskā darbība jāveic veidā, kas neapdraud skolēna psihisko un fizisko veselību un drošību.

Izglītošanās aspektu īstenošana ir visu mācību priekšmetu uzdevums. Tomēr, plānojot katra mācību priekšmeta saturu, ir svarīgi vienoties, kuru personības vispārīgo spēju attīstība un kada vispārīgo prasmju veidošanās pieredze tiks nodrošināta katrā konkrētajā mācību priekšmetā. Ieteicamā saikne starp izglītošanās aspektiem un mācību priekšmetiem atspoguļota 2. tabulā (12. lpp.). *

* Mācību priekšmetu saraksts, kas ietverts 2. tabulā, atbilst 1998./99. mācību gada *Mācību priekšmetu un stundu paraugplānam*, bet tajā ir iespējamās izmaiņas.

IZGLĪTOŠANAS JOMAS

Izglītošanās jomas atklāj būtiskākos izglītošanās virzienus, kuros skolēnam nepieciešams gūt pieredzi un vispusīgu sagatavotību, lai varētu veiksmīgi darboties tagad un arī nākotnē. Katru izglītošanās jomu caurvij visi izglītošanās aspekti. Šī saikne atklājas katras izglītošanās jomas pamatojumā un galvenajos uzdevumos.

Katra izglītošanās joma ietver vairāku mācību priekšmetu saturu. Tas ļauj paskatīties uz izglītību plašāk, ne tikai no šauri priekšmetiskā redzes viedokļa, un paver iespēju esošā mācību priekšmetu satura pilnveidošanai, integrācijai un skolotāju savstarpējai sadarbībai. Izglītošanās jomu un mācību priekšmetu saikni atklāj 2. tabula.

Izglītošanās jomas:

- valoda,
- es un sabiedrība,
- māksla,
- tehnoloģiju un zinātņu pamati.

2. tabula

Ieteicamā pamatzglītības satura galveno elementu un mācību priekšmetu saikne

- - vispārīgās prasmes un spējas, kuru attīstība ir visnozīmīgākā dotajā mācību priekšmetā
- - vispārīgās prasmes un spējas, kuru attīstība dotajā mācību priekšmetā ir jāveicina
- - vispārīgās prasmes un spējas, kuru attīstībai jāvelta uzmanība, bet kas nav dotā mācību priekšmeta galvenais uzdevums

Izglītošanās jomas	Mācību priekšmeti	Izglītošanās aspekti						
								
Valoda	Dzimta valoda							
	Literatūra							
	Svešvalodas							
	Vēsture							
Es un sabiedrība	Socialās zinības etika etika un kristīgā mācība							
	Ievads ekonomika civilizācijas veselības mācība							
	Mājturība							
	Geogrāfija							
Māksla	Sports							
	Mūzika							
Tehnoloģiju un zinātņu pamati (dabas zinības un matemātika)	Vizuālā māksla							
	Matematika							
	Bioloģija							
	Fizika							
	Ķīmija							
Datorzinības								

Valoda

Galvenie mācību priekšmeti: dzimtā valoda, latviešu valoda (skolās, kas realizē mazākumtautību izglītības programmas), svešvalodas, literatūra.

Lai veicinātu mazākumtautību skolēnu integrēšanos Latvijas sabiedrībā un nodrošinātu viņiem iespēju turpināt izglītību Latvijā, īpaša vērība veltījama valsts valodas apguvei. Tāpēc skolās, kuras īsteno mazākumtautību izglītības programmas, skolēniem papildus jāapgūst latviešu valoda kā otrā valoda. Mazākumtautību skolām līdz 2005. gadam jārealizē pakāpeniska pāreja uz mācību priekšmetu bilingvālu apguvi pamatizglītības pakāpē.

Apakšjomas: saziņas kultūra, valodas kompetence, kultūras identitāte.

Pamatojums. Valoda ir būtiska intelektuālajai, emocionālajai un sociālajai attīstībai. Tā ir domāšanas un saziņas instruments, pārdzīvojumu izteicējs. Tās apgūšana veicina personiskās un kultūras identitātes veidošanos. Laba valodas prasme ļauj sazināties skolā un citur tagad un nākotnē un ir nozīmīga turpmākajā izglītības procesā. Svarīgi, lai skolēns valodas apguves procesā izprastu un praktiski pārlicinātos par to. Šī izpratne motivēs viņu apzināti rūpēties par dzimtās un citu valodu apguvi. Svešvalodu mācīšanās paver plašākas iespējas iepazīt un saprast citu tautu un zemju kultūru, tādējādi paplašinot skolēna redzesloku. Īpaši nozīmīgi tas ir, domājot par tuvināšanos ar Eiropas Savienību un integrāciju tajā. Lai darbotos šodienas un it īpaši rītdienas sabiedrībā, skolēnam jābūt izglītotam ne tikai tradicionālajā valodas izpratnē, bet viņam jāprot lietot arī mūsdienīgas informācijas tehnoloģijas informācijas atrašanai, analizēšanai, izmantošanai un paziņošanai.

Literatūra ir sevišķi nozīmīga valodas prasmju attīstībai, jo dzejas, prozas, dramaturģijas darbi atklāj skolēnam atšķirīgus valodas modeļus un vienlaicīgi parāda valodas iespējas un tās lietošanas daudzveidību. Tāpēc literatūras apguve veicina skolēna valodas bagātināšanos un sniedz idejas viņa paša literārajai jaunradei.

Valodas saziņas aspekts ir būtisks visās izglītošanās jomās un mācību priekšmetos. Kā lasīt mērķtiecīgi, kā runāt par tēmu pamatoti un atbilstoši vārdiem, kā klausīties un saprast – šīs un citas prasmes svarīgi kopt visā izglītošanās procesā.

Galvenie uzdevumi:

- veidot valodas kompetenci, tas ir, saprast runātā, rakstītā teksta domu; radoši izteikt savas domas rakstos un runā;
- apgūt zināšanas par valodas sistēmu, tās likumsakarībām un īpatnībām;
- izkopt valodas un saskarsmes kultūru;
- apzināties valodu kā cilvēces un nacionālās kultūras sastāvdaļu, veidot personisko atbildību par savas valodas kultūru;
- prast lietot mūsdienu tehnoloģijas informācijas atrašanai, apkopošanai, analizēšanai un paziņošanai;
- apgūt vismaz vienu svešvalodu tādā līmenī, kas ļautu sazināties.

Es un sabiedrība

Galvenie mācību priekšmeti: vēsture, sociālās zinības (ētika, etika un kristīgā mācība, civilizācijas, ievads ekonomikā, veselības mācība), ģeogrāfija, mājturība, sports.

Apakšjomas: paškompetence, sociālās sistēmas un procesi, sadarbība.

Pamatojums. Šī joma galvenokārt saistīta ar izglītošanās sociālo un morālo aspektu, jo tās galvenais uzdevums ir palīdzēt skolēnam izpētīt un izprast sabiedrības dzīves likumsakarības, veidot prasmi veikt morālu izvēli, paust un aizstāvēt savus uzskatus par apkārt notiekošo, apzināti meklēt un atrast savu vietu sociālajā pasaulē. Skolēns mācās izprast savas garīgās un fiziskās attīstības norises, attiecības ar vienaudžiem, ģimeni un plašāku sabiedrību, lai spētu dzīvot saskaņā ar sevi un citiem un spētu uzņemties atbildību par paša dzīvi un citiem cilvēkiem. Skolēns, izzinot dažādus sabiedrības dzīves aspektus, mācās orientēties tās norisēs un novērtēt savas iespējas aktīvi darboties tajā gan tagad, gan nākotnē. Pētot dažādas sociālās, ekonomiskās un politiskās sistēmas vēsturiskā un mūsdienu skatījumā, skolēns mācās izprast sociālās pasaules daudzveidību, respektēt citu tiesības uz savdabību, vienlaicīgi mācoties un apgūstot demokrātiskā pasaulē pieņemtas savu tiesību aizstāvēšanas formas.

Galvenie uzdevumi:

- izprast savas garīgās un fiziskās attīstības galvenās norises;
- apgūt veselīga dzīvesveida pamatus, apzināties veselības vērtību un nepieciešamību par to rūpēties;
- apgūt humānas, savstarpējas cieņas pilnas saskarsmes veidošanas prasmes;
- izprast kultūras un ģimenes tradīciju ietekmi uz cilvēku un apzināties to vērtību;
- izprast ekonomiskās dzīves galvenās likumsakarības, spēt apzināti, pamatoti un ar atbildības sajūtu izvēlēties savu nākotnes profesiju un tālākās izglītības ceļu;
- gūt priekšstatu par sabiedrības politiskās dzīves būtiskākajām likumsakarībām un demokrātijas galvenajām vērtībām un gatavoties pilsoņa pienākumu veikšanai;
- izprast, kā pagātne ietekmē šodienas Latvijas, Eiropas un pasaules sabiedrību un kā tā var ietekmēt attīstību nākotnē;
- gūt priekšstatu par Latvijas, Eiropas un pasaules kultūras tradīciju daudzveidību, izprast, kā šīs atšķirības ietekmē Latvijas un pasaules attīstību kopumā, un mācīties iecietīgi attiekties pret citādo.

Māksla

Galvenie mācību priekšmeti: mūzika, vizuālā māksla, literatūra. Ieteicams arī fakultatīvās nodarbības, kas paredzētas *Mācību priekšmetu stundu un kursu paraugplānā*, veltīt amatiermākslai.

Apakšjomas: pašizpaušme, mākslas daudzveidība.

Pamatojums. Māksla ir īpaši nozīmīga mūsu emocionālās pasaules attīstībai. Iespēja aktīvi piedalīties mākslinieciskajā procesā (dziedāt, spēlēt, zīmēt, veidot, sacerēt u.c.) veicina iztēles un radošo pašizpaušmes spēju attīstību. Iepazīšanās ar mākslas mantojumu ļauj skolēnam gūt pārdzīvojumu, kā arī emocionāli bagātu, netiešu dzīves pieredzi. Mākslas mantojuma analīze veicina bērna intelektuālo attīstību un kopā ar emocionālo un estētisko pārdzīvojumu veido pamatu viņa estētiskajai gaumei.

Māksla ir universāla valoda, kas saprotama visiem. Tā palīdz skolēnam attīstīt kopības sajūtu ar pārējiem cilvēkiem, pagātni un citām kultūrām. Vienlaicīgi iespēja klausīties, skatīties un spriest par dažādu tautu mūziku, literatūru un tēlotājmākslas darbiem palīdz viņam izprast kultūras atšķirības un māca novērtēt mākslas daudzveidību, vienlaicīgi veidojot savu kultūras identitāti.

Galvenie uzdevumi:

- apgūt vairākas mākslinieciskās izteiksmes formas, prasmi paust savas domas un pārdzīvojumus paša mākslas aktivitātēs, kā arī gūt prieku no tām;
- iegūt sākotnēju prasmi analizēt un vērtēt mākslas darbus, pamatot savu un mācīties cienīt citu estētisko gaumi;
- iegūt priekšstatu par mākslas pasaules daudzveidību, veidot izpratni par citiem cilvēkiem, kultūru, laiku un mācīties cienīt savas tautas kultūras un citu tautu kultūras sasniegumus.

Tehnoloģiju un zinātņu pamati (dabas zinības un matemātika)

Galvenie mācību priekšmeti: matemātika, fizika, ķīmija, bioloģija, mājturība, ģeogrāfija, datorzinības.

Apakšjomas: matemātika, dabas sistēmas un procesi, vides izglītība, tehnoloģija.

Pamatojums. Matemātikas pamatā ir cilvēku interese un spēja daudzveidīgās izziņāmās lietas izprast kvantitatīvi un vispārinātu modeļu veidā – skaitīt, mērīt, rēķināt, aprēķināt, shematizēt un modelēt. Tā veicina intensīvu domāšanas attīstību – skaidru un precīzu jēdzienu formulēšanas un lietošanas prasmi, stingri secīgas domāšanas gaitas izkopšanu. Vislielākā nozīme matemātikas prasmēm ir dabas procesu izpētē un aprakstīšanā, tomēr tā ir noderīga arī praktiskajā ikdienas dzīvē un sabiedrisko likumsakarību izpētē, piemēram, statistiskās informācijas veidošanā un izmantošanā.

Dabas zinību apguves procesā skolēns mācās pētīt un izprast dzīvās un nedzīvās dabas norises, atrast to cēloņus, saskatīt dabas vienotību un cilvēka saimnieciskās u.c. darbības izraisītās sekas, lai izprastu dabas vieglo ievainojamību, apzinātos atbildību par savas rīcības sekām un nepieciešamību apzināti rūpēties par vides kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu. Īpaši jāuzsver, ka šī ir joma, kurā veiksmīgi var tikt apgūtas pētnieciskā darba prasmes.

Galvenie uzdevumi:

- apgūt un lietot matemātiskās metodes praktiskajā dzīvē;
- izmantot matemātikas prasmes, apgūstot citas zinības;
- prast novērot parādības un procesus dabā, izpētīt to cēloņus un norises likumsakarības;
- pētīt norises dabā, mācīties izprast dabas vienotību un to, kā izmaiņas kādā no tās posmiem izsauc izmaiņas citos;
- apzināties, ka cilvēku saimnieciskā un cita darbība izraisa izmaiņas dabā, izprast, kādā veidā tas notiek, un apzināties nepieciešamību rūpēties par vides kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu;
- mācīties saskatīt dabas skaistumu un priecāties par to.

SKOLĒNU SASNIEGUMI 3., 6. UN 9. KLASES BEIGĀS

Skolēnu sasniegumu apraksts ļauj paskatīties, kā pakāpeniski tiek apgūts mācību saturs un progresē bērnu izglītība. Skolēnu sasniegumi ļauj konstatēt, vai virzišanās uz priekšu ir notikusi, vai mērķi sasniegti. Var būt skolēni, kas kādu konkrētu panākumu sasniedz agrāk vai vēlāk. Katram bērnam ir savs individuāls attīstības temps, kas pieļauj kāda atsevišķa prognozējamā rezultāta agrāku vai mazliet vēlāku sasniegšanu. Lai gan atsevišķiem skolēniem noteiktu rezultātu sasniegšanai varētu būt nepieciešams ilgāks laiks un lielāka palīdzība, tomēr vairumam bērnu tie ir reāli sasniedzami.

Sasniedzamie rezultāti aprakstīti 4 izglītošanās jomās un vairākās apakšjomās. Skolēnu sasniegumu tabulā virs konkrētajiem sasniegumiem ar simboliem atzīmēts izglītošanās aspekts jeb vispārīgās prasmes un spējas, kuras iespējams attīstīt konkrētajā sasniegumā. Ja simbols atrodas blakus kādas apakšjomas nosaukumam, tad vispārīgās prasmes un personības spējas, ko apzīmē šis simbols, attiecas uz visiem skolēnu sasniegumiem dotajā apakšjomā.

Iekavās aiz vairākiem skolēnu sasniegumiem kursīvā ir minēti piemēri. Šie piemēri ir ilustrācija, kam nav obligāts raksturs.

3. klase	6. klase	9. klase
VALODA		
Saziņas kultūra		
<p> saprot, ka atbilstoši saziņas situācijai (<i>piem., ikdienas saruna, uzstāšanās klases priekšā, apsveikšana</i>) un saziņas partneriem (<i>piem., vienaudži, skolotāji, vecāki cilvēki</i>) cilvēki valodu lieto atšķirīgi un prot sazināties dažādās ikdienas dzīves situācijās</p> <p>prot uz klausīt un saprast citu paustās domas un emocionālo noskaņojumu, ja nepieciešams, uzdot precizējošus jautājumus</p> <p> izprot neverbālās saziņas komponenta (<i>žesta, mīmikas, stājas u.c.</i>) nozīmi un prot to saskatīt reālās saziņas situācijās</p>	<p> prot skaidri runāt un rakstos paust savas domas, izjūtas, vajadzības, novērtēt savu un citu izturēšanos, saprast citu teikto un rakstīto</p> <p>prot rakstīt dažāda veida tekstu atbilstoši adresātam</p> <p> prot vārdos un rakstos paust, izskaidrot, pamatot un aizstāvēt savas domas, uzskatus, pārdzivojumus</p> <p> spēj sagatavoties un uzstāties publiski par dažādiem tematiem, atbildēt uz jautājumiem, pamatot un aizstāvēt savu viedokli</p>	<p> prot izvēlēties un mainīt savu runas un rakstīšanas stilu, verbālās un neverbālās izteiksmes līdzekļus atbilstoši saziņas mērķim un auditorijai</p> <p> apzinās savu atbildību par to, lai saziņas partneri viņu saprastu pareizi</p> <p> reālās saziņas situācijās (<i>klausoties, sarunājoties</i>) prot saskatīt gan kopīgo, gan atšķirīgo cilvēku pieredzē atkarībā no dzimuma, vecuma, etniskās piederības un respektē šīs atšķirības</p> <p> prot lietot sarunvalodas prasmes, lai veiksmīgi sasniegtu sev vajadzīgo – lai pārliecinātu, lūgtu padomu, palīdzību, atbalstītu un uzmundrinātu citus utt.</p>

Valodas kompetence

prot izteikt savas domas, pārdzīvojumus, pieredzēto, iztēloto un mācās to paust arī rakstiski

prot lasītajā un dzirdētajā tekstā atrast būtiskāko atbilstoši mērķim (*piem., atrast atbildi uz jautājumu, raksturot literārā sižeta varoņus un viņu izturēšanos, vērtēt vienkāršas morāles likumsakarības, formulēt savu attieksmi*)

prot interpretēt un izmantot vizuālo informāciju (*piem., fotogrāfiju, gleznu, diagrammu*)

izprot, ka cilvēki lasa dažādiem mērķiem (*piem., lai iegūtu informāciju, gūtu prieku, mācītos*), un pats lasa, lai iegūtu informāciju

prot izmantot vairākus atšķirīgus informācijas avotus (*piem., mācību grāmatu, presi, vecāku stāstīto*)

sācis apgūt vienas svešvalodas pamatus

prot izvēlēties rakstīto materiālu lasīšanai un lasa to dažādiem mērķiem

prot formulēt (vārdos un rakstos) problēmu un tās risināšanas virzienus, lai patstāvīgi vai kopā ar citiem to risinātu

radoši izmanto vārdu krājumu vārdos un rakstos

ar izpratni lieto citu izglītošanās jomu terminoloģiju

prot izmantot dažādus informācijas avotus (*piem., grāmatas, vārdnīcas, datom datu bāzes*)

prot novērtēt no dažādiem avotiem (*piem., literārā sižeta, informācijas presē, drauga teiktā*) iegūtās informācijas ticamību

spēj kombinēt informāciju no dažādiem informācijas avotiem un teksta veidiem

apzinās, ka valodas kultūra ir nozīmīga cilvēka kopējās kultūras sastāvdaļa, un apzināti rūpējas par savas valodas attīstību

prot vispārināt vienā izglītošanās jomā iegūtās atziņas un leksiku, izmantojot citas izglītošanās jomās un reālās saziņas situācijās

prot sazināties ar citas kultūras un valodas cilvēkiem, respektēt viņu vērtības, dzīves pieredzi, stilu

prot daudzveidīgi interpretēt tekstu

prot mainīt lasīšanas veidu atbilstoši mērķim (*piem., ātra caurskatīšana, nopietna studēšana*)

prot mainīt savu runas un rakstīšanas veidu, verbālās un neverbālās izteiksmes līdzekļus atbilstoši saziņas mērķim un auditorijai

izmanto daudzveidīgus avotus un ceļus, lai iegūtu sev un citiem nepieciešamo informāciju

saprot, kāpēc ir nozīmīgi runā un rakstos izmantoto leksiku, spriedumu struktūru, stilu izvēlēties atbilstoši auditorijai un saziņas mērķim, un prot to veikt reālajā saziņā

prot identificēt dažādus rakstīšanas stilus

prot paust savus uzskatus par lasītā, dzirdēta teksta saturu un stilu

izprot, kāda nozīme saziņā ir valodas likumu un pareizrakstības ievērošanai, un korekti lieto iegūtās zināšanas, lai izteiktos vārdos un rakstos

prot saskatīt un labot savas kļūdas pareizrakstībā un runā

zina un apzināti lieto pareizrakstības likumus, lai korekti sagatavotu rakstu darbus

lieto esošos tekstus (*piem., literāros, publicistikas, zinātniski pētnieciskos, savu klases biedru darbus*) kā informācijas avotu un modeli, lai izstrādātu savus radošos darbus

Kultūras identitāte

apzinās valodas un literatūras nozīmi, lai izprastu sevi un citus, savas tautas un citu tautu kultūru

saprot, ka lasīšana var palīdzēt izprast sevi, citus cilvēkus un pasaules norises, un lasa, lai labāk izprastu sevi un citus

lasa, raksta un runā, lai izteiktu sevi intelektuāli un emocionāli, attīstītu savu vērtību sistēmu, dalītos tajā ar citiem cilvēkiem un aplūkotu strīdīgus jautājumus no dažādiem redzes viedokļiem

prot izteikties rakstos un vārdos par savas tautas un citu tautu kultūru

apzinās, ka valodas kultūra ir nozīmīga cilvēka kopējās kultūras sastāvdaļa, un apzināti rūpējas par savas valodas attīstību

apzinās, ka valodas kultūra ir nozīmīga cilvēka kopējās kultūras sastāvdaļa

izmanto svešvalodas prasmes, lai izprastu un mācītos novērtēt citas kultūras un tautas cilvēkus

ES UN SABIEDRĪBA

Paškompetence

atbilstoši sava vecuma iespējam uzņemas atbildību par savu rīcību

izprot, ka augot mainās viņa loma ģimenē, kolektīvā, sabiedrībā, mainās tiesības un pienākumi, vajadzības un iespējas utt.

spēj paust un argumentēti aizstāvēt savus uzskatus, vienlaicīgi cienot arī citu uzskatus

apzinās laika plānošanas nepieciešamību un mācās plānot savu laiku

mācās prognozēt savas rīcības iespējamās sekas, veikt tikumisku izvēli un uzņemties atbildību par savu rīcību un tās sekām

apzinās savas un citu cilvēku tiesības un pienākumus, ir motivēts dzīvot saskaņā ar tiem

mācās patstāvīgi uzturēt kārtību savās mantās, mājās, skolā u.c. un rūpēties par sava apģērba un ķermeņa tīrību

prot plānot savu laiku

prot novērtēt savas spējas, iespējas un lomu sabiedrībā un ir spējīgs veikt izvēli par savu turpmāko izglītību un profesiju

spēj apjaust savas intereses, dotumus un spējas un apjaus, ka tās var saistīties ar viņa tālāko izglītību

prot salīdzināt dažādas profesijas un saskatīt to nozīmīgumu un vērtību cilvēku dzīvē

mācās prēcāties par saviem un citu sasniegumiem

pamatojoties uz praktisku pieredzi, sāk apjaust emociju daudzveidību, mācās tās kontrolēt un palīdz to darīt citiem

apzinās veselības vērtību un sāk saprast savu atbildību par veselības saglabāšanu, ir ieguvis sākotnēju priekšstatu par to, kā rūpēties par savu veselību ikdienā

piedaloties daudzveidīgās fiziskās aktivitātēs (sportā, rotaļās, fiziskā darbā u.c.), ir ieguvis pieredzi un apzinās to vērtību

Sociālās sistēmas un procesi

ir ieguvis sākotnēju priekšstatu par savu nacionālo kultūru un citām kultūras grupām savā tuvākajā apkārtnē

zina, kas ir ģimene, mājas, Dzimtene, prot raksturot to nozīmī savā un citu cilvēku dzīvē

apzinās savus dotumus, spējas un intereses un saprot, kā tās var ietekmēt viņa tālāko izglītību un profesijas izvēli

apzinās veselības vērtību un spēj pats apzināti rūpēties par veselīgu dzīvesveidu

zina galvenos veselībai bīstamos faktorus un kā no tiem izsargāties, prot sniegt pirmo medicīnisko palīdzību nelaiemes gadījumos, kas notiek sadzīvē

ir ieguvis priekšstatu par to, kādas izmaiņas notiek paša ķermenī un psihē, izprot sev nozīmīgus seksualitātes jautājumus

zina dažādas iespējamās vardarbības veidus, kas var būt vērsti pret viņu, zina to, ka viņam ir tiesības lūgt palīdzību un zina, kur to meklēt

izprot brīva laika nozīmi cilvēka dzīvē, ir ieguvis priekšstatu par veselīgiem un saturīgiem tā pavadīšanas veidiem un ir motivēts saturīgi pavadīt brīvo laiku

ir ieguvis sākotnēju priekšstatu par cilvēka ķermeņa un psihes funkcionēšanas un garīgās dzīves likumsakarībām, apzinās nepieciešamību rūpēties par garīgo un fizisko veselību

zina cilvēktiesības un ir gatavs uzņemties civilo atbildību

zina savas tautas tradicionālās kultūras pamatvērtības un saskata arī citu etnisko grupu pozitīvo ieguldījumu Latvijas kultūras attīstībā

mācās sevi identificēt laikā un telpā, sāk saprast, ka pastāv atšķirības starp pagātņi un tagadņi un ka tagadne ir pagātnes turpinājums

ir ieguvis priekšstatu par dažādu tautu kultūras tradīcijām un vērtībām, saskata kultūru daudzveidību un prot ar cieņu attiekties pret pasaules kultūru daudzveidību

ir ieguvis priekšstatu par pasaules kultūras, ekonomisko un politisko daudzveidību lokālā, valsts, Eiropas un pasaules mērogā, prot novērtēt un respektēt šo daudzveidību

spēj paskatīties uz Latvijas vēsturi un tagadņi no dažādu valsts sociālo grupu viedokļa

zina Latvijas valsts simbolus un valsts svētkus, galvaspilsētu un izturas ar cieņu pret tiem

zina nosaukt Latvijas tuvākās kaimiņvalstis

saskata izmaiņas savā tuvākajā sociālajā vidē (*piem., ģimenē – vecāki zaudē vai atrod darbu*), prot novērtēt, kā tās ietekmē viņu personiski, un spēj ierosināt iespējamās situācijas izmaiņu ceļus

mācās saskatīt to, kā cilvēki piemērojas izmaiņām, un mācās lietot problēmrisināšanas prasmes, lai īstenotu kādas izmaiņas savā dzīvē

prot novērtēt savu un mācās novērtēt citu cilvēku darbu

zina un ievēro ceļu satiksmes un citus drošības noteikumus un zina, kur un kas var palīdzēt nelaimes gadījumā

Sadarbība

prot sadarboties ar vienaudžiem ikdienas situācijās

zina, kas ir likumi un kāpēc tie ir jāievēro

ir ieguvis sākotnēju priekšstatu par to, kas ir Saeima, valdība, pašvaldības un kādi ir to galvenie uzdevumi

spēj lietot problēmrisināšanas prasmes, lai pilnveidotu sevi un īstenotu kādas izmaiņas savā tuvākajā sociālajā vidē

apzinās, ka iegūtā izglītība ietekmē cilvēka dzīves kvalitāti

zina, kāda veida paterētājs var ietekmēt produktu un pakalpojumu kvalitāti

zina, kā lietot dažus tehnoloģiskos līdzekļus, lai atvieglotu savu ikdienu

saprot un spēj spriest par to, ka ekonomiskās aktivitātes ietekmē dzīves kvalitāti

zina, ka pastāv dažādas sociālās grupas (*ģimene, draugi, klases kolektīvs u.c.*), un spēj novērtēt to nozīmi savā dzīvē

spēj lietot zināšanas par pagātmi, lai izprastu tagadni un spriestu par sabiedrības nākotni

zina Latvijas Republikas politisko un administratīvo struktūru un funkcijas

izprot likumu svarīgumu sabiedrības dzīvē un apzinās demokrātijas pamatvērtību nozīmi

ir spējīgs attīstīt savu tālākās izglītības un profesionālās orientācijas plānu un uzņemties atbildību par tā īstenošanu

ir ieguvis priekšstatu par situāciju šodienas Latvijas darba tirgū (*bezdarbs, pārkvalifikācijas nepieciešamība, pieprasījums pēc speciālistiem ar augstāko izglītību*) un prot izteikt apsvērumus par paša iespējamo rīcību

apzinās, ka izglītība var ietekmēt profesijas izvēli un profesionālo darbību un ka gatavība mācīties visas dzīves garumā var pozitīvi ietekmēt viņa iespējas turpmākajā dzīvē

saprot ētikas lomu ekonomiskajās aktivitātēs

ir apguvis ekonomiskās un sociāli politiskās domāšanas un aktivitāšu pamatus

saprot nozīmīgākos iemeslus, kāpēc cilvēki strādā un nodarbojas ar biznesu

prot rīkoties dažādās sociālās saskarsmes situācijās, spēj būt par padomdevēju un palīgu citiem

ir ieguvis sākotnēju izpratni par emocijām un to nozīmi pašizpaušmē, saskarsmē ar citiem cilvēkiem un mācās atšķirt sociāli akceptējamas un neakceptējamas to izpaušmes

saskata atšķirīgo un kopīgo cilvēkos (izskatu, vecumu, dzimumu, mantisko stāvokli, etnisko, reliģisko piederību) un mācās ar cieņu attiekties pret atšķirīgo

apzinās, ka viņam ir gan tiesības, gan pienākumi un atbildība kā ģimenes, klases, skolas un vietējās sabiedrības pārstāvim

ir apguvis pieklājīgas uzvedības pamatus, kas nepieciešami ikdienas saskarsmes situācijās

prot novērtēt labvēlīga psiholoģiskā klimata nozīmi saskarsmē un mācās rūpēties par to skolā, ģimenē, draugu, vienaudžu grupa

mācās pielāgoties jaunām situācijām savā ikdienas dzīvē un saprasties ar jauniem, līdz šim nepazīstamiem cilvēkiem (*piem., ar jaunu klases biedru, kaimiņiem u.c.*)

spēj saskatīt dažādus sociālos konfliktus starppersonu, nacionālā un globālā līmenī un ierosināt iespējamās to risināšanas ceļus

ir ieguvis priekšstatu par to, kā Latvija sadarbojas ar citām valstīm un starptautiskajām organizācijām, kā sadarbība tiek sekmēta valdības līmenī un kā viņš personiski var to veicināt

apzinās vienaudžu un citu cilvēku iespējamo destruktīvo ietekmi uz sevi un spēj aizstāvēt savus uzskatus un vērtības

ir apguvis vienkāršākos psiholoģiskos un etiķetes noteikumus saskarsmē dažādās dzīves situācijās

MĀKSĻA

Pašizpaušme

piedalās daudzveidīgās mākslinieciskajās aktivitātēs skolā – dzied, muzicē, zīmē, glezno, veido, stāsta

gūst prieku un gandarījumu, piedaloties mākslinieciskajās aktivitātēs, attīsta savu fantāziju, iztēli un zinātkāri

apzinās uzcitības un pacietības nozīmi mākslinieciskajās aktivitātēs, mācās darboties rūpīgi un pabeigt iesāktos darbus

spēj savā darbībā izmantot personisko pieredzi un vērojumus apkārtējā pasaulē kā materiālu mākslinieciskajai izpaušmei

prot mākslinieciskajās aktivitātēs darboties patstāvīgi un kopā ar citiem (*piem., spēj un ar prieku piedalās kopīgā muzicēšanā, lugas uzvedumā u.c.*)

piedaloties mākslinieciskajās aktivitātēs, mācās novērtēt savas spējas mākslā

prot izvirzīt personīgus mērķus mākslas jomā, mērķtiecīgi strādāt savu spēju izkopšanā un novērtēt savu izaugsmi

prot izvēlēties mākslinieciskās izpaušmes līdzekļus un tēmu

spēj kopā ar citiem realizēt kādu mākslas projektu

spēj novērtēt savu darbu un priest par to

prot izmantot iegūtās mākslinieciskās darbības iemaņas un vērtēšanas prasmes citās darbības jomās

apzinās pats savus mākslinieciskos dotumus, prot novērtēt savas iespējas profesionālai darbībai mākslās un spēj plānot un mērķtiecīgi gatavoties iespējamām studijām mākslā

prot izvēlēties mākslinieciskās izpaušmes līdzekļus un tēmu un aizstāvēt savu izvēli

spēj patstāvīgi un kopā ar citiem realizēt kādu mākslas projektu

ir ieguvis elementāru priekšstatu, kā skaņas var tikt attēlotas ar simboliem, pazīst notis un mācās lietot nošu rakstu

klausoties dažāda veida mūziku, izkopj klausīšanās prasmi, mācās saklausīt mūzikas izteiksmes līdzekļus, saistot tos ar mūzikas raksturu

saprot, ka katra no mākslām prasa īpašas prasmes

ir ieguvis elementāru priekšstatu par mākslu izteiksmes pamatelementiem un izmanto tos savos radošajos darbos

mācās izprast sevi, savas spējas mākslinieciskajā jaunradē

Mākslas daudzveidība

saprot iemeslus, kāpēc cilvēki rada mākslas darbus (*piem., lai paustu citiem savus uzskatus, lai gūtu prieku no mākslinieciskās darbības u.c.*)

orientējas nošu rakstā un prot dziedāt no lapas vienkāršas melodijas

klausās dažādu žanru, formu un tautu mūziku

dod ieguldījumu savas skolas, pagasta, pilsētas mākslas aktivitātēs un kultūras dzīvē

prot izmantot dažādu mākslu izteiksmes pamatelementus savos darbos

zina, kā mākslinieciskajā jaunradē izmantot mūsdienu tehnoloģiskos līdzekļus

zina, kā lietot un glabāt mākslas piederumus un materiālus

improvizācijās un mākslinieciskajā jaunradē attīsta pašziņu, individualitāti un izkopj sadarbības prasmes

sāk apzināties, ka mākslinieciskā pašizpaušme un mākslas būdīšana ir saturīgs un vērtīgs brīvā laika pavadīšanas veids

ir ieguvis priekšstatu par to, cik daudzveidīgi tiek paustas idejas dažādu kultūru mākslā

klausās un mācās atšķirt dažādu žanru, formu un tautu mūziku, mācās saklausīt raksturīgo dažādu tautu mūziku

zina, kā viņš var piedalīties un veicināt vietējās sabiedrības kultūras dzīvi

saprot, ka viņš var attīstīt sociālās sadarbības prasmes, realizējot mākslas projektus

demonstrē prasmi izvēlēties un izmantot dažādu mākslu izteiksmes pamatelementus savos darbos un izvēli saistīt ar ideju

prot mākslas darbā izskaidrot saikni starp pausto ideju un izvēlēto formu

prot izteikt sevi jaunrades darbībā

zina, kā dažādus simbolus var transformēt skaņās

pazīst un prot aprakstīt mākslas darbu formu un estētisko aspektu kopumā un konkrētā mākslas priekšmetā

ieguvis elementāru priekšstatu par mākslas formu daudzveidību

spēj paust savu emocionālo attieksmi un estētisko vērtējumu, raksturojot mākslas darbu

spēj uzklaut un respektēt citu domas un uzskatus par mākslas darbiem

zina, kur savā tuvākajā apkārtnē var iegūt informāciju par mākslu un nodarboties ar māksliniecisko jaunradi

zina, kā piedājas uzvesties mākslas galerijās, muzejos, koncertos un teātra izradēs

zina, ka māksla ir arods, un prot izteikt dažus apsvērumus par mākslu kā profesiju

saprot, ka vienlaicīgi darbojas dažādi aspekti, kas kopā ir mākslas darba iedarbības un emocionālā un estētiskā pārdzīvojuma avots

izprot un spēj aprakstīt mākslas darbu estētisko aspektu

lieto atbilstošu terminoloģiju, spriežot par mākslas darbiem un vērtējot tos

saprot, kā dažādu tehnoloģiju lietošana spēj izmainīt mākslinieciskās metodes un kā tas izpaužas dažādās mākslas formās (*piem., mūzikas ierakstīšanas iespējas, datoru izmantošana mākslā*)

spēj paskaidrot, kā māksla pauž idejas un atspoguļo sociālos un kultūras apstākļus, kuros tā radīta

saprot, ka ir saikne starp mākslas un citiem objektiem (*piem., skulptūras parkos, gleznas birojos u.c.*)

saprot, kā mākslas darbi var ietekmēt cilvēku uzvedību

saprot, ka pastāv sakarības starp mākslu un citām izglītības un dzīves jomām

prot identificēt dažādus stilus, tehnikas, tēmas un pazīstamos mākslas darbos paustās idejas

spēj analizēt mākslas darba stilu tehniku, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, tēmu

saprot, ka dažādu kultūru māksla satur gan kopīgo, gan atšķirīgo

prot saskatīt un aprakstīt unikālo dažādu kultūru mākslā

saprot, kā mākslas darbi var ietekmēt cilvēka uzskatus un vērtību pasauli

TEHNOLOĢIJU UN ZINĀTŅU PAMATI (dabas zinības un matemātika)

Matemātika

zina, ka apkārtējās lietas un process var aprakstīt un apgūt kvantitatīvi, pazīst naturālos skaitļus, prot tos nosaukt, pierakstīt un veikt četras aritmētiskās darbības (saskaitīšanu, atņemšanu, reizināšanu, dalīšanu) simta apjomā un risināt praktiska satura uzdevumus, izmantojot jēdzienus "par... lielāks vai mazāks", "... reizes lielāks vai mazāks"

prot veikt aritmētiskās darbības (saskaitīšanu, atņemšanu, reizināšanu, dalīšanu) ar racionāliem skaitļiem, izprot vienkāršāko matemātisko darbību locekļu jēgu un prot tos apreķināt

izprot matemātisku apgalvojumu (definīcija, īpašība, pazīme) jēgu un spēj apzināti tos lietot

prot veikt vienkāršākās darbības (saskaitīšana, atņemšana, reizināšana, dalīšana, kāpināšana) ar algebriskām izteiksmēm un spēj vienkāršot tās

izprot mērīšanas būtību, prot nolasīt un salīdzināt mērījumu (garums – cm, m, km; masa – g, kg; temperatūra – grādi; laiks – sekunde, minūte, stunda, diena, nedēļa, mēnesis, gads; nauda – santīmi, lati) rezultātus un praktiska satura uzdevumos pāriet no lielākām mērvienībām uz mazākām

pazīst dabā ģeometriskas figūras (taisnstūris, trijstūris, kvadrāts), prot tās zīmēt, noteikt to apkārtmēru un, balstoties uz šo izpratni, risināt praktiska satura uzdevumus

risinot praktiskus uzdevumus, ieguvusi elementāru priekšstatu par jēdzieniem "veselais" un "daļa" (daļa no lieluma – puse, trešdaļa) un prot lietot šo izpratni, risinot savai ikdienas dzīvei nozīmīgus uzdevumus, prot nolasīt informāciju no tabulām

prot pats sastādīt uzdevumus par ikdienas situācijās fiksētām skaitliskām attiecībām

risinot praktiska satura uzdevumus, izprot mērīšanas būtību un vienkāršajos gadījumos prot pāriet no vienas mērvienību sistēmas citā

ir ieguvusi zināšanas par figūrām, to īpašībām, elementiem, laukumu un perimetru un prot tās izmantot, risinot praktiska satura uzdevumus

prot attēlot un noteikt salīdzināmus lielumus vienkāršās diagrammās, izprot procentu jēdzienu, spēj salīdzināmu lielumu attiecības izteikt procentos

prot izveidot matemātisku modeli vienkāršiem praktiskas dabas uzdevumiem un atrisināt tos ar matemātiskiem paņēmieniem

prot attēlot punktus koordinātu plaknē, mak nolasīt tajā attēloto punktu koordinātas

risinot praktiska satura uzdevumus, izprot mērīšanas būtību un prot pāriet no vienas mērvienību sistēmas citā

ir ieguvusi priekšstatu par vienkāršākajiem telpiskajiem ķermeņiem, prot aprēķināt to virsmu, laukumu un tilpumu

prot noteikt vienkāršākās sakarības starp lielumiem un attēlot tās grafiski, prot salīdzināt lielumus, spēj atrisināt lineāru nevienādību, kvadrātnevienādību, lineāru nevienādību sistēmu

praktiskiem uzdevumiem prot sastādīt matemātisku modeli – lineāru vienādojumu, lineāru vienādojumu sistēmu, kvadrātnevienādojumu, vienādojumu sistēmu – un spēj to atrisināt

Dabas sistēmas un procesi

spēj novērot un konstatēt dzīvo būtņu un nedzīvās dabas daudzveidību

ir iepazīs tuvākajā apkārtņē mītošās un Latvijai tipiskās dzīvās būtnes un augus, ir ieguvusi sākotnēju priekšstatu par Latvija apdraudētajām dzīvnieku sugām

veicot vienkāršus novērojumus un praktiskus pētījumus un novērojumus, prot aprakstīt savas tuvākās apkārtnes augu un dzīvnieku valsti, prot noteikt augu un dzīvnieku piederību plašām grupām

izprot galvenās dzīvības norises un to izpausmes, apzinās dzīvības vērtību

spēj izpētīt un izskaidrot sakarības dabas objektos, sistēmās, procesos un attiecības starp tiem

prot izpētīt un izskaidrot cēlonseku sakarības nedzīvajā pasaulē, balstoties uz vērojumiem savā tiešajā apkārtņē (*piem., augsnes erozija, izmaiņas Saules un Mēness kustības rezultātā u.c.*)

ir ieguvis sākotnēju priekšstatu par dabas bagātībām tuvākajā apkārtnē un Latvijā kopumā

prot pētīt un aprakstīt (pastāstīt, attēlot u.c.) dažas savas tuvākas apkārtnes ekosistemas (*piem., upes ieleju, dīķi, mežu, pļavu, parku*)

prot atšķirt cietas, šķidrās, gāzveida vielas stāvokļus, pamatojoties uz vienkāršākajām īpašībām, kas vērojamas vielu ikdienas lietojumā

ir ieguvis elementāru izpratni par enerģiju un spēj saskatīt tās ikdienā sastopamās formas (*piem., siltumenerģija, gaiss, elektroenerģija*), prot izvairīties no riska, ko var izraisīt nepareiza rīcība ar sadzīves elektroiekārtām

spēj saskatīt dabas mainību savā tuvākajā apkārtnē dažādu faktoru (*piem., cilvēku darbības, dabas katastrofu u.c.*) ietekmē un saprot, kā dzīvās būtnes pielāgojas videi un tās izmaiņām, lai izdzīvotu

ir ieguvis priekšstatu par dabas resursu daudzveidību, to praktisko izmantošanu vietējā, reģionālajā un valsts mērogā

ir ieguvis priekšstatu par ekosistēmām un spēj tās atrast tuvākajā apkārtnē

prot izpētīt un raksturot materiālu īpašības, to mainību (*piem., temperatūras, korozijas u.c. iespaidā*)

izprot, kādas materiāla īpašības nosaka to lietojumu ikdienā sastopamās lietās un tehniskos risinājumos (*piem., māla izmantošana trauku, būvmateriālu izgatavošanai u.c.*)

prot aprakstīt ikdienā lietojamu vielu un materiālu vienkāršākās īpašības, saskatīt, kā no šīm īpašībām izriet vielu un materiālu lietojums ikdienā (*piem., uzturā, apģērbā, skolas piederumos, rotaļlietās*)

prot izvairīties no riska situācijām, ko var izraisīt atsevišķu vielu nepareiza vai neuzmanīga lietošana

zina enerģijas veidus, ir ieguvis priekšstatu par enerģijas veidu maiņu un prot lietot enerģiju taupīgi

ir ieguvis priekšstatu par dabas resursu daudzveidību un to praktisko izmantošanu vietējā, Eiropas un pasaules mērogā un spēj spriest par taupīgu dabas resursu lietojumu saiknē ar dabas resursu ierobežotību

spēj veikt pētījumus par dzīvās un nedzīvās dabas sistēmām, lai saņemtu to strukturālo uzbūvi, mijattiecības un mijiedarbību, atklātu faktorus, kas tās rada, kādas ir to iekšējās uzbūves sakarības (*piem., resursu ierobežotība, pielāgošanās u.c.*), izprot dzīves ciklu ideju

spēj atšķirt objektu fizikalās, ķīmiskās, funkcionālās un estētiskās īpašības un saskatīt to savstarpējo sakarību

spēj izskaidrot veidus, kā viela mainās fizikāli un ķīmiski, kā šīs pārejas tiek izmantotas un varētu tikt izmantotas praksē

praktisku noverojumu un eksperimentu rezultātā ieguvis izpratni par enerģijas veidu maiņu (*piem., ūdensdzirnavās u.c.*) un izprot, kā pēc enerģija jālieto taupīgi, un spēj ieteikt dažus priekšlikumus enerģijas taupīšanai

veicot novērojumus savā tiešajā apkārtņē, prot saskatīt un aprakstīt dažas regulāras norises dabā (*piem., gadalaiku maiņa, Saules un Mēness kustība u.c.*)

izprot un prot izskaidrot diennakts maiņu, dienas, nakts un gada garumu saistībā ar Zemes kustību apkārt Saulei, ir ieguvis elementāru priekšstatu par Saules sistēmu

ieguvis sākotnēju priekšstatu par Visuma uzbūvi un attīstību

Vides izglītība

veicot praktiskus novērojumus tuvākajā apkārtņē, prot saskatīt un aprakstīt cilvēku un vides vienotību (*piem., kā gadalaiku mija ietekmē cilvēku dzīvi, kā dabas apstākļi nosaka cilvēku saimniecisko darbību tuvākajā apkārtņē un Latvijā u.c.*)

prot saskatīt un izskaidrot saikārtību starp vidi, kurā cilvēks dzīvo, viņa dzīvesveidu un tehnoloģijām, ko viņš lieto

izprot un spēj salīdzināt dažādu kultūru un sabiedrību attieksmi pret vidi

prot izpētīt, saskatīt, raksturot un novērtēt dažas cilvēka darbības izraisītās pārmaiņas savā tuvākajā apkārtņē (*piem., skolas skurstenis apkvēpina sienas un tuvējos kokus, uz elektrības vadiem iet bojā putni u.c.*)

ir ieguvis priekšstatu par cilvēku darbības izraisītajām izmaiņām dabas vidē lokālā, reģionālā un globālā mērogā

ir ieguvis priekšstatu par mūsdienu un regresīvu tehnoloģiju ietekmi uz vidi un izprot nepieciešamību tehnoloģiskajos risinājumos saudzēt dabu

apzinās nepieciešamību rūpēties un rūpējas par dzīvajām būtnēm (augiem, dzīvniekiem) skolā un savā tuvākajā apkārtņē

izprot, kāda nozīme dabas aizsardzībā ir atkritumu savākšanai un pārstrādāšanai, un lieto zināšanas praktiskajā darbībā

izprot vides vērtību, Latvijas dabas un kultūrvides nozīmīgumu un ir motivēts rūpēties par to un to saudzēt

mācās sajūst dabas skaistumu, prot aprakstīt, izteikt savas domas un izjūtas par dabas estētiskajām īpašībām

spēj saskatīt dabas ievainojamību un trauslumu lokālā, reģionālā un valsts mērogā, ierosināt iespējamās ekoloģisko problēmu risināšanas ceļus, prot plānot un piedalās vides problēmu risināšanas aktivitātēs skolā, pagastā u.c.

prot izvērtēt dažādas cilvēku radītās ietekmes uz dabu, izvēlēties videi draudzīgākas un izmantot tās savā darbībā

prot organizēt un darboties kopējos projektos vides kvalitātes saglabāšanai un uzlabošanai

Tehnoloģijas

prot iegūt sev nepieciešamo informāciju no vairākiem avotiem un izmantot to savu spriedumu veidošanai un pamatošanai

atbilstoši veicamajam uzdevumam prot izvēlēties un sameklēt informācijas avotus, mācās novērtēt iegūtās informācijas ticamību

prot iegūt informāciju no dažādiem avotiem, to skaitā no zinātniskajām grāmatām un žurnāliem, prot spriest par iegūtās informācijas ticamību, izslēdzot aizspriedumus, informācijas tendenciozu interpretāciju u.c.

ir motivēts jautāt par pasauli sev apkārt un tajā notiekošo, meklēt atbildes uz šiem jautājumiem

prot secīgi izpildīt pētnieciskās darbības soļus (formulēt jautājumu, problēmu, izvirzīt darba hipotēzes, novērtēt esošo, atrast un apkopot nepieciešamo informāciju u.c.)

prot strādāt viens un kopā ar citiem, veicot pētniecisko, konstruktīvo u.c. darbību

mācās vērtēt ikdienā lietojamo lietu kvalitāti un prot apieties ar vienkāršiem sadzīvē lietojamiem darba instrumentiem, elektroiekārtām, materiāliem

izmantojot dažādus materiālus un metodes, mācās izgatavot ikdienā derīgas lietas un produktus

praktiskās darbības rezultātā ir ieguvis sākotnēju priekšstatu par izejmateriāliem, konstruēšanas un vienkāršu izstrādājumu izgatavošanas tehnoloģiju

spēj pastāstīt un uzskatāmi atainot darbības, kas tika veiktas, lai izgatavotu izstrādājumu, darbību secību un novērtēt iegūto rezultātu

apzinās, ka viņa interese par dabu un tehniku var tikt saistīta ar nākotnes profesionālo darbību

prot un atbilstoši situācijai izmanto dažādas informācijas apkopošanas, apstrādes un saglabāšanas metodes, to skaitā elementāras operācijas ar mūsdienu informācijas tehnoloģijām

prot izvēlēties un izmanto dažādas pētnieciskā darba metodes, lai veiktu pētījumu, spēj, ja nepieciešams, atgriezties pie kāda no iepriekšējiem pētnieciskā darba soļiem un veikt to atkārtoti (*piem., precizēt vai formulēt no jauna hipotēzi, atkārtot eksperimentu, veikt papildus novērojumus u.c.*), spēj pētījumu veikt rūpīgi, pamatīgi, neatlaidīgi un radoši

izprot, ka katrs grupas dalībnieks ir atbildīgs par darbības rezultātu, un prot darboties grupā, uzņemties dažādas lomas (funkcijas, uzdevumus) tajā

prot atbilstoši iecerei izvēlēties materiālus un lietot dažādas tehnoloģijas mājsaimniecības priekšmetu izgatavošanai

prot lietot modeļus, simbolus, zīmējumus, skices, lai plānotu pētniecisko un konstruktīvo darbību un informētu par to citus, tai skaitā izmantojot arī mūsdienu informācijas tehnoloģijas

apzinās, ka iespējamā profesionālā darbība zinātņu un tehnoloģiju jomā prasa rūpīgu sagatavošanos, spēj spriest par savām spējām un to attīstīšanas ceļiem, lai īstenotu šo sagatavošanos

prot veikt vienkāršas darbības, izmantojot datoru dažādās izglītošanās jomās

apzinās pētniecisko un tehnoloģisko metožu nozīmību, veicot pētījumus, prot tas izmantot un izskaidrot citiem

izprot un prot paskaidrot, kāpēc sadarbība ir nozīmīga, strādā individuāli un grupā, lai spriestu un risinātu personiskas, sociālas un globālas problēmas

spēj realizēt projektus, kas saistīti ar izstrādājumu konstruēšanu un izgatavošanu

prot veidot savu uzstāšanos, izmantojot daudzveidīgu mediju tehnoloģiju

spēj apsvērt iespējamo karjeru zinātņu un tehnoloģiju jomā atbilstoši savām spējām un interesēm un plānot savu turpmāko izglītību

SKOLĒNU IEGŪTĀS IZGLĪTĪBAS VĒRTĒŠANAS PAMATPRINCIPI UN KĀRTĪBA

Izglītība ir mērķtiecīgs personības attīstības process (izglītošanās un izglītošana) un rezultāts (izglītība). Izglītības kā procesa kvalitāte ir atkarīga no veiksmīgas izglītības iestādes un tajā strādājošo izglītotoju (audzinātāju, skolotāju u.c.) darbības. Izglītības kā rezultāta kvalitāte ir saistīta ar piedāvāto izglītības saturu un tā apguves līmeni.

Atsevišķo mācību priekšmetu mērķi un saturs, zināšanas, prasmes un attieksmes, kas raksturo attiecīgā priekšmeta apguves optimālo līmeni, kā arī zināšanu un prasmju pārbaudes formas un tehnoloģija ir formulēti valsts noteiktajos pamatzglītības mācību priekšmetu standartos.

Lai daudzpusīgi un maksimāli objektīvi novērtētu katra skolēna izglītības līmeni, **vērtējumā jāiekļauj gan apgūto zināšanu apjoms, gan iegūtās prasmes, gan skolēna attieksme pret izglītošanos, gan arī katra skolēna individuālā attīstības dinamika.** Katrā izglītības posmā šo komponentu īpatsvars vērtējumā ir atšķirīgs. Tā, piemēram, 1. – 3. klasē daudz svarīgāk ir veidot skolēnos pareizu mācīšanās motivāciju, apgūt nepieciešamās garīgās darbības prasmes, vērot katra attīstības dinamiku, nevis vērtēt tikai iegūto zināšanu apjomu. **Pārbaudīt un novērtēt visus izglītības kvalitātes komponentus var tikai skolotājs, kas ikdienā darbojas klasē, un arī paši skolēni savstarpējā novērtējumā un pašnovērtējumā. Valsts pārbaudes darbos var novērtēt tikai zināšanas un prasmes.** (Sk. 3. tabulu!)

Izglītības kvalitātes komponentu īpatsvars dažādos pamatzglītības posmos

3. tabula

Posms Kom- ponents	1. - 3. klase		4. - 6. klase		7. - 9. klase	
	Skolotāja vērtējumā	Valsts pārbaudes darbā	Skolotāja vērtējumā	Valsts pārbaudes darbā	Skolotāja vērtējumā	Valsts pārbaudes darbā
Zināšanas	10% - 20%	20% - 33%	20% - 25%	33%	25% - 33%	40%
Prasmes	30%	67% - 80%	25%	67%	25%	60%
Attieksme	25% - 30%	—	25%	—	25%	—
Attīstības dinamika	25% - 30%	—	25% - 30%	—	17% - 25%	—

Skolēnu sasniegumi pamatskolā tiek vērtēti

- **no 1. līdz 3. klasei**

bezatzīmju vērtēšanas sistēmā — īss vērtējošs rakstisks vai mutisks raksturojums par skolēna mācību darbību, darba stilu, saskarsmes un sadarbības prasmēm, attieksmi un dinamiku mācībās;

- **4. klasē**

10 ballu vērtēšanas skalā — mācībvalodā un matemātikā,
bezatzīmju vērtēšanas sistēmā — pārējos mācību priekšmetos;

- **no 5. līdz 9. klasei**

vērtējums “ieskaitīts”, “neieskaitīts” — sociālajās zinībās, izņemot mācību priekšmetu *ievads ekonomikā*,
10 ballu vērtēšanas skalā — visos mācību priekšmetos, to skaitā mācību priekšmetā *ievads ekonomikā*.

Vērtējums 10 ballu skalā rada iespēju analizēt skolēna mācību sasniegumu kvalitāti, vērtējot

- mācību satura apguves apjomu, kvalitāti un līmeni (zināt, prast, pārzināt, lietot);
- papildus informācijas ieguvī, iniciatīvu un patstāvību mācībās;
- attieksmi pret mācīšanos, sevi un apkārtējo pasauli;
- kārtību, uzcītību, mērķtiecību, uzvedību, paškontroli, ieinteresētību un darba stilu;
- sadarbības un saziņas prasmes;
- mācību sasniegumu dinamiku.

10 ballu skalā vērtējumu veido, saskaitot skolēna pozitīvos sasniegumus.

10 ballu skalas lietošana un mācību priekšmeta standarts

4. tabula

MĀCĪBU PRIEKŠMETA STANDARTS				BALLES	APGUVES LĪMENIS
APGUVES MĒRĶI MĀCĪBU SATURS ZINĀŠANAS UN PRASMES PĀRBAUDES FORMAS UN TEHNOLOĢIJAS				10 "IZCILI"	Augsts (izcils)
				9 "TEICAMI"	
				8 "ĻOTI LABI"	Optimāls
				7 "LABI"	
				6 "GANDRĪZ LABI"	
				5 "VIDUVĒJI"	Viduvējs
				4 "GANDRĪZ VIDUVĒJI"	
				3 "VAJI"	Vajš
				2 "ĻOTI VAJI"	
				1 "ĻOTI ĻOTI VAJI"	

Valsts izglītības standarti mācību priekšmetos definē prasības attiecīgā priekšmeta apguvei optimālā līmenī. Lai konstatētu, kurā no līmeņiem ir katra konkrētā skolēna sasniegumi, skolotājiem pārbaudes darbā jādod iespēja skolēnam apliecināt savas zināšanas un prasmes visiem līmeņiem atbilstošos uzdevumos, jautājumos un vingrinājumos.

9 - 10 balles skolēns iegūst, ja viņš

- apguvis zināšanas un prasmes tādā līmenī, ka var mācību vielu ne tikai ar izpratni uztvert, iegaumēt, reproducēt un izmantot pēc parauga līdzīgā situācijā, bet arī spēj tās patstāvīgi radoši izmantot, t.i., pārnest viņam vēl nepazīstamās situācijās;
- prot risināt dažādas problēmas, pamatot un loģiski argumentēt domu, saskatīt un izskaidrot likumsakarības;
- spēj atsevišķās zināšanas un prasmes sintezēt vienotā pasaules ainā, pareizi samērot zināšanas ar realitāti un lietot tās dzīvē;
- spēj patstāvīgi formulēt un paust savu attieksmi, izteikt viedokli, definēt vērtējuma kritērijus, paredzēt attiecīgās rīcības sekas, ir iecietīgs, prot cienīt un novērtēt atšķirīgus viedokļus;
- augstā līmenī ir attīstījis domāšanu un intelektuālā darba prasmes.

6 - 8 balles skolēns iegūst, ja viņš

- ar izpratni pilnā apjomā vai tuvu tam var reproducēt mācību materiālu, saskata likumsakarības un problēmas, atšķir būtisko no mazsvarīgā;
- prot zināšanas un prasmes izmantot pēc parauga, analogijas vai pazīstamās situācijās, risina tipveida un kombinētus mācību uzdevumus;
- uzdoto veic apzinīgi, parāda labus dotumus un spējas, kā arī attīstītas gribas īpašības;
- mācību vielas pamatjautājumos pauž personisku attieksmi, taču vairāk konstatācijas nekā analīzes līmenī, parāda pietiekami attīstītas sadarbības un saziņas prasmes;
- mācībās progresē individuālo spēju robežās.

4 - 5 balles skolēns iegūst, ja viņš

- ir iepazinis norādīto mācību literatūru, prot atšķirt būtisko no nebūtiskā, zina un var definēt jēdzienus, likumus, pamatteorijas un likumsakarības, formulēt atpazīšanas noteikumus, risina tipveida uzdevumus;
- mācību vielu izklāsta pietiekami skaidri un saprotami, spriež un secina loģiski;
- mācībās izmanto tradicionālas izziņas metodes, izpilda skolotāja norādījumus, uzdoto veic bez īpašas intereses, parāda izpildītājspējas;
- var izteikt personisko attieksmi uz iegaumētā mācību materiāla pamata, var apmierinoši saprasties un sadarboties ar citiem skolēniem un skolotājiem;
- mācībās progresē individuālo spēju robežās.

1 - 3 balles skolēns iegūst, ja viņš

- spēj mācību vielu tikai uztvert un atpazīt, bet iegaumēt un reproducēt var nepietiekamu apgūstamā apjomu (mazāk nekā 50%), risina primitīvus uzdevumus tikai pēc parauga labi pazīstamās situācijās, bieži kļūdās;
- mācību vielu izklāsta jucekliģi, neloģiski, citiem nesaprotami, neatšķir būtisko no mazsvarīgā, neizpilda skolotāja norādījumus un neizrāda interesi par mācībām;
- personīgo attieksmi spēj paust epizodiski vai arī nav sava viedokļa;
- mācību darbā ar klasesbiedriem un skolotājiem saprotas slikti;
- atpaliiek mācībās.

Valsts pārbaudes darbi pamatskolā

- 3. klases beigās

ieskaītes

ar kombinētu mācību saturu,
mācībvalodā,
latviešu valodā (skolēniem, kas apgūst mazākumtautību izglītības programmas).

- 6. klases beigās

ieskaītes

mācībvalodā,
matemātikā,
latviešu valodā (skolēniem, kas apgūst mazākumtautību izglītības programmas).

- 9. klases beigās

eksāmeni

matemātikā,
mācībvalodā,
latviešu valodā (skolēniem, kas apgūst mazākumtautību izglītības programmas);

ieskaītes –

katru mācību gadu tiek noteiktas 4 ieskaītes. Par to, kuros mācību priekšmetos attiecīgajā mācību gadā paredzētas ieskaītes, skolas tiek informētas šādi: par divām ieskaītēm ne vēlāk kā līdz attiecīgā mācību gada sākumam, par pārējām divām ieskaītēm tiek paziņots ne vēlāk kā attiecīgā mācību gada aprīlī.

